

Deme László: Anyanyelvünk és a többi nyelv

Az anyanyelv nemcsak az anyánké, esetleg nem is föltétlenül az övé. Az anyanyelv annak a közvetlen környezetnek a nyelve, amelyikben az emberpalánta eszmélni kezd, először ismerkedik és barátkozik a külvilággal. Ez a nyelv olyan mélyen ivódik belénk, hogy nem is töprengünk rajta: miért *alma* az alma és miért *labda* a labda. A lényegét nézzük: hogy ez két külön dolog; s tudomásul vesszük, hogy az egyik ez, a másik az. Az anyanyelven a szó meg a vele jelölt dolog természetes egységben áll egymással.

Csakhogy a szónak két alkatrésze van! Az egyik a hangalakja, amit kimondunk vagy meghallunk. A másik nehezebben megfogható, pedig nem kevésbé fontos. Ez nem a dolog maga, amire a szó utal, hanem a dolognak az a képe (fogalma), amely az agyunkban él. Ha ezt a szót halljuk: *asztal*, akkor nem egy asztal pottyán elénk, hanem az jelenik meg a képzeletünkben, amit a sokféle látott-tapintott asztal segítségével „az” asztról tudunk, tapasztalunk.

Most mondjuk ki azt, hogy *henog*. Mi jut eszünkbe? – Semmi! És mit juttatunk vele eszébe másoknak? – Semmit. Tehát nem minden hangsor vehető szónak. Csak az, amelyikhez még egy alkatrész kapcsolódik: a jelentés.

De próbálgassuk tovább! Mondjuk ki ezt: *öröm*. Mi jut róla az eszünkbe, vagy mit juttatunk vele az eszébe másnak? Aki ezt kimondja vagy meghallja, valami kellemes állapotra, érzésre gondol. De nem tárgyi formában; mert az öröm nem tárgy, mint mondjuk a szék. Létezik ez is; de nem a dolgok között, hanem a fogalmak világában. Mert amire az *öröm* hangsor utal, azt így letisztulva, tapinthatóan sohasem láttuk, csak megnyilvánulásaiban. Mégis ugyanolyan határozott tartalma van a számunkra, mint az *asztal* hangsornak.

Idegen nyelven beszélni – és különösen: idegen nyelven gondolkodni – mindig közvetett dolog. Az idegen nyelv nagyon sokáig nem a valósághoz kapcsolódik bennünk közvetlenül – mint az anyanyelvünk –, hanem az első nyelvünkhöz, az anyanyelvhez. Azon észlelünk, gondolkodunk; s azt fordítjuk idegenre, vagy arra fordítjuk az idegent.